

MATERIJAL br. 2

Povijest ljudskih prava

Valjak Kira Velikog (539. pr. Kr.)

Kir Veliki, prvi kralj Perzije (današnji Iran) 539. godine prije Krista osvojio je drevni grad Babilon (koji se nalazio u današnjem Iraku). Kirove odluke, koje su se bilježile na valjak koji postoji i dan danas, izrazito su važne za čovječanstvo te ih se smatra prvom poveljom o ljudskim pravima u povijesti. Kir je, među ostalim, oslobodio robove, odredio da svi ljudi imaju pravo odabrati svoju vjeroispovijest i uspostavio rasnu jednakost.

Magna Carta (Velika povelja) (1215.)

Nakon što je engleski kralj Ivan prekršio nekoliko drevnih zakona i običaja kojima se vladalo Engleskom, 1215. neki od njegovih podanika prisilili su ga da potpiše Magnu Cartu, dokument kojim se obvezao da će poštovati određena prava. Među ostalim pravo crkve da bude slobodna od uplitanja vlasti, pravo svih slobodnih građana da posjeduju i nasljeđuju imovinu te da budu zaštićeni od prekomjernih poreza. Njome se utvrdilo pravo udovica da se ne odluče preudati te načela pravičnog postupka i jednakosti pred zakonom. Također je sadržavala odredbe kojima se zabranjivalo podmićivanje i kršenje službene dužnosti.

Peticija o pravima (Petition of Right) (1628.)

Peticiju o pravima sastavio je Engleski parlament 1628. godine i poslao kralju Karlu I. kao izjavu o građanskim pravima. Parlament je ranije odbio financirati kraljevu nepopularnu vanjsku politiku zbog čega je kraljevska vlada iznudila prisilne zajmove i kao mjeru štednje smjestila čete u domove stanovništva. Proizvoljna uhićenja i pritvori zbog protivljenja tim politikama doveli su unutar Parlamenta do snažnog neprijateljstva prema kralju. Peticijom prava, čiji je začetnik Sir Edward Coke, utvrđivala su se četiri načela: (1) porezi se ne smiju ubirati bez odobrenja Parlamenta, (2) nikoga se ne smije pritvoriti a da mu se ne kaže razlog, (3) vojnici ne smiju biti smješteni kod građanstva, (4) ratni zakon ne smije se primjenjivati u mirnodopsko razdoblje.

Deklaracija o nezavisnosti Sjedinjenih država (1776.)

Deklaracija o nezavisnosti koju je 1776. donio američki Kongres bila je zapravo formalno opravdanje nezavisnosti od Velike Britanije. U Deklaraciji se ističu dvije teme: prava pojedinca i pravo na revoluciju. Te su ideje postale jako popularne među Amerikancima, ali su se proširile i u inozemstvu te su posebno jak utjecaj imale na Francusku revoluciju.

Bill of rights (Američka povelja prava) (1791.)

Ustav Sjedinjenih Američkih Država sastavljen je 1787. godine. Prvih deset amandmana na Ustav (tzv. *Bill of Rights*) stupilo je na snagu 1. prosinca 1791., a njima su se ograničile ovlasti savezne vlade

Sjedinjenih Država te štiti prava svih građana, rezidenata i gostiju na američkom tlu. Američkom poveljom prava štite se sloboda govora, vjeroispovijesti, okupljanja i podnošenja predstavi te pravo na posjedovanje i nošenje oružja. Njome se također zabranjuju neopravdane pretrage i oduzimanja predmeta, okrutna i neuobičajena kažnjavanja te prinudno samookrivljavanje. Među pravnim zaštitama koje su njome zajamčene, Američkom poveljom prava zabranjuje se saveznoj vladi da bilo kojoj osobi oduzme život, slobodu ili imovinu bez prethodnog pravičnog postupka. Njome se u federalnim kaznenim predmetima zahtijeva optužni prijedlog velike porote za teška kaznena djela, jamči se brzi javni sudski postupak s nepristranom porotom u okrugu u kojem je kazneno djelo počinjeno te se zabranjuje ponovno suđenje za djelo za koje je proveden pravovaljani postupak.

Deklaracija o pravima čovjeka i građanina (1789.)

Deklaracijom o pravima čovjeka i građanina htjelo se srušiti tradicionalnu nasljednu monarhiju i zamijeniti je novim institucijama, temeljenima na načelima prosvjetiteljstva, filozofskog pokreta iz 18. stoljeća. Francuski narod 1789. ukinuo je monarhiju i postavio uvjete za utemeljenje Prve francuske republike nakon koje je ubrzo uslijedila Deklaracija o pravima čovjeka i građanina. Deklaracijom se proglašava da svim građanima moraju biti zajamčena prava na „slobodu, posjed, sigurnost i otpor ugnjetavanju”. U njoj se navodi da potreba za zakonom potiče iz činjenice da su „... jedine granice uživanja prirodnih prava svakog čovjeka one kojima se drugim članovima društva omogućuje da uživaju ista prava”. Stoga je zakon prema Deklaraciji „izraz općeg htjenja” kojem je cilj promicanje te jednakosti prava i zabrana „samo onih djelovanja koja su štetna za društvo”. U Deklaraciji se govori o slobodi koja znači slobodu vjeroispovijesti, slobodu tiska i slobodu od proizvoljnog upravljanja (npr. mučenje, cenzura).

Prva ženevska konvencija (1864.)

Godine 1864. održana je Ženevska konferencija uz prisutnost šesnaest europskih zemalja i nekoliko američkih država koje su došle na poziv Švicarskog Saveznog Vijeća, a na inicijativu Ženevskog odbora. Diplomatska konferencija održana je u svrhu donošenja konvencije o postupanju s vojnicima koji su ranjeni u sukobima. Glavna načela utvrđena Konvencijom i potvrđena kasnijim Ženevskim konvencijama predviđaju obvezu pružanja pomoći ranjenom i bolesnom vojnom osoblju bez diskriminacije te poštovanja i označivanja prijevoznih sredstava i opreme liječničkog osoblja s prepoznatljivim crvenim križem na bijeloj podlozi.

Ujedinjeni narodi (1945.)

Dok se Drugi svjetski rat bližio kraju, gradovi diljem Europe i Azije bili su u ruševinama. Milijuni ljudi umrli su, ostali bez kuće ili gladovali. U travnju 1945. izaslanici iz 50 zemalja sastali se u San Franciscu puni nade i optimizma. Cilj Konferencije Ujedinjenih naroda bio je uspostaviti međunarodno tijelo koje će promicati mir i sprječavati buduće ratove. Ideali organizacije navedeni su u preambuli njezine predložene povelje: „Mi, narodi Ujedinjenih naroda, odlučni da spasimo buduće naraštaje od užasa rata, koji je dva puta tijekom našega života nanio čovječanstvu neizrecive patnje”. Povelja Ujedinjenih naroda stupila je na snagu 24. listopada 1945. te se taj datum svake godine obilježava kao Dan Ujedinjenih naroda.

Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.)

Godine 1948. nova Komisija Ujedinjenih naroda za ljudska prava počelo je sastavljati dokument koji će postati Opća deklaracija o ljudskim pravima. Ujedinjeni narodi usvojili su je 10. prosinca 1948. godine. U preambuli i članku 1. Opće deklaracije navode se neotuđiva prava svih ljudskih bića: „budući da je nepoštivanje i zanemarivanje ljudskih prava rezultiralo barbarskim postupcima koji vrijeđaju savjest čovječanstva i da je izgradnja svijeta u kojemu će ljudska bića uživati slobodu govora i uvjerenja te biti pošteđena straha i neimaštine, proglašena najvećom težnjom svih ljudi”. Mnoga prava navedena u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima danas su dio ustavnih prava demokratskih država.

Izvor: [„Ujedinjeni za ljudska prava”](#)

Europska konvencija o ljudskim pravima (1953.)

Europska konvencija o ljudskim pravima stupila je na snagu 1953. godine. Bio je to prvi instrument kojim su se primijenila i učinila obvezujućim određena prava navedena u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima. U Strasbourgu je također uspostavljen mehanizam zaštite kako bi se razmotrila navodna kršenja i osiguralo da države stranke poštuju svoje obveze u okviru Konvencije. U tom je kontekstu 1959. utemeljen Europski sud za ljudska prava. Svaka osoba koja smatra da je država stranka prekršila njezina prava iz Konvencije može predmet dovesti pred Sud. Presude kojima se potvrđuje postojanje kršenja obvezujuće su za dotične države koje ih moraju provesti.

Izvor: *Europski sud za ljudska prava*

<http://www.echr.coe.int/pages/home.aspx?p=basictexts>